

Απόστολος Πιερρής

Μια Νεωτερική Φαντασία και ο Αληθής Μύθος

Σπάρτη: το Είδωλο της Σκληρής Πειθαρχίας και η Ιδέα του Έρωτα του Κάλλους

Ένα νεωτερικό κλισέ δίνει μια γκροτέσκα εικόνα για την αρχαία Σπάρτη. Μια πόλη με σκληρή αγωγή και σκληρή ζωή, άγρια συμπεριφορά, τυφλής υπακοής σε κανόνες, νόμους, πόλη υποταγής στην εξουσία, στρατιωτικού βίου αν όχι στρατοκρατούμενη, με μόνο ή κύριο σκοπό την δημιουργία υπάκουων πολεμικών μηχανών για την πατρίδα.

Πρόκειται για ένα Είδωλο. Γιρεμίζεται εύκολα με αναφορά στις αρχαίες πηγές, που δεν ήσαν και όλες φιλολακωνικές.

Η βάση για την απελπιστική παρανόηση, μακρόθεν βάση, αλλά τουλάχιστον μια κατάσταση που να μπορεί να παρανοηθεί, είναι το γεγονός ότι η Σπάρτη επιδεικνύει στο διάβα του βίου της αρχαίας πόλης τις διαφορές που έχουν οι εποχές στην ετήσια περίοδο.

Έχει τον χειμώνα της από την εγκατάσταση των Δωριέων μέχρι την Λυκούργεια τάξη του Δωρικού «Κόσμου» στην ανθρώπινη κοινωνία. (~ 1104 – 820 π.Χ.)

Η άνοιξη είναι η Απολλώνια ακμή της, τότε που αποτελεί θαύμα και νέα αρχή κοσμοϊστορικής σημασίας, η εποχή του κοσμικού Ανθού, η λατρεία του κάλλους και η πραγματικότητα της αιωνιότητας ως τελειότητας. Από τον Δωρικό Κόσμο του Λυκούργου μέχρι την Εφορεία του Χίλωνος του σοφού (~ 820 – 556 π.Χ.).

Το Σπαρτιατικό θέρος ήδη εμφανίζει προβλήματα επακόλουθα από το πάγωμα της Μορφής για την διατήρηση της τέλειας πόλης ενάντια στον χρόνο και την φθορά του. Μένει εν πολλοίς ο τύπος, ενώ το πνεύμα απέπτα. Αλλά Μορφή είναι η ταύτιση Είναι και Φαίνεσθαι, Ιδέας και Πραγματικότητας, Κάλλος είναι το πνευματικό σώμα και το σωματικό πνεύμα. Η Σπάρτη κλυδωνίζεται, χάνεται το μείδισμα του Κούρου, και τελικά πέφτει. Από την Εφορεία του σοφού μέχρι την βασιλεία του χωλού φρόνιμου και την καταστροφή της ήττας των Λεύκτρων (556 – 371 π.Χ.).

Φθινόπωρο της παρακμής. Ήδη από το τέλος της τρίτης περιόδου ο Απόλλων και ο Λυκούργιος Δωρικός «Κόσμος» είναι τύποι παρά μορφή, κανόνες μίμησης παρά δημιουργικά αρχέτυπα. (Ξενοφών). Η Σπάρτη κλείνεται, δεν συμμετέχει στις εξελίξεις, υποκρίνεται τον παλαιό εαυτό της, υιοθετεί τον συντηρητισμό του status quo. Μέχρις ότου ξεσπά η επανάσταση της νεότητας. Οι νεαροί βασιλείς θέλουν να μοιάσει η Σπάρτη στον ένδοξο εαυτό της, αντί να προβάλλει τον κακορίζικο σύγχρονο εαυτό της στο θαύμα της ακμής της. Η προσπάθεια ανανέωσης, παρά τα εντυπωσιακά γρήγορα αποτελέσματα, αποτυγχάνει όταν εσωτερική αντίδραση και η συνένωση όλων των δυνάμεων εναντίον της (η μεγάλη απειλή για τον κόσμο της παρακμής!) συνεργούν θετικά και αρνητικά για την εκμηδένιση του επικίνδυνου παραδείγματος. Και το τελειωτικό χτύπημα έρχεται από την Αχαϊκή Συμπολιτεία και τον Φιλοποίμενα: όσο η Σπάρτη έχει την Λυκούργεια αγωγή και Δωρικό Κόσμο οι Σπαρτιάτες δεν θα σκέφτονται ταπεινά και προσαρμοστικά – είπαν. Και επέβαλλαν τη διακοπή της ζωής. Το κομβικό σημείο για την Σπάρτη, που την κάνει Σπάρτη, είναι ο θεός της και ο «κόσμος» της, ο Απόλλων και η Λυκούργεια τάξη, το κάλλος της μορφής σε θεό, Όμοιο και πόλη στο σύνολο. Το είχε προβλέψει ο Ξενοφών: από το πρώτο μισό του 4^{ου} αιώνα, όταν ομολογούσε ότι θεός και Λυκούργος δεν είναι πια ζωντανές πραγματικότητες στην επίσημη ζωή της Σπάρτης. (371 – 188 π.Χ.).

Και μετά στην Σπάρτη αρχίζει ένας ιδιότυπος χειμώνας, με πάνω και κάτω αλλά χωρίς άνοιξη. Βέβαια η Αχαϊκή Συμπολιτεία και η Μακεδονική βασιλεία και τα Ελληνιστικά κράτη των ηγεμόνων, απορρίπτονται από την ιστορία και μένει η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, η οποία περιθάλλει την Σπάρτη. Κρατιέται

λοιπόν η πόλη ίνδαλμα σε κάποια περιωπή όσο ασχολείται με τα συστατικά στοιχεία της Δωρικής ουσίας της: την τελειότητα σώματος και πνεύματος. Κάνει σε ταπεινότερο επίπεδο την πολιτική της ακμής της: όσο το δυνατόν λιγότερη ανάμειξη στο δράμα του χρόνου κατά τους τρεις πυλώνες του. Αλλά το θέατρο της ζωής εισέρχεται στον Δωρικό κόσμο, και σαν νέος Φιλοποίμην, τον υποσιάπτει, με εντυπωσιακή αντίσταση εκ μέρους του ριζικού Σπαρτιατικού βιώματος, όπως έχω αναλυτικά εξηγήσει. Μόνο τον 4^ο μ.Χ. αιώνα το θεατρικό δράμα της ύπαρξης και το θέατρο της Σπάρτης, μαζί με τον όλεθρο της βαρβαρικής επιδρομής του Αλάρικου, κλείνουν τον κύκλο της πόλης. Μαζύ σταματούν και οι Ολυμπιακοί αγώνες, όπως μαζύ ξεκίνησε η ένδοξη πορεία τους στον χρόνο. (188 π.Χ. - 393 μ.Χ.).

Ωπλισμένοι με την παραπάνω μορφή της Σπαρτιατικής ιστορικότητας (που άλλου έχω αναπτύξει διεξοδικότερα), άνετη είναι η κατεδάφιση των κλισέ σαν αυτό με το οποίο άρχισα αυτό το σημείωμα. **Η μάντρα εκείνη, αντιστοιχεί σε μια πλήρη παρανόηση του τι συνέβαινε στην Σπάρτη την τρίτη, «θερινή» περίοδο, και ιδιαίτερα τον 5^ο αιώνα π.Χ.. Δεν αντιπροσωπεύει την Σπάρτη του κοσμοϊστορικού έαρος, της «ώρας» της ακμής, αλλά μια άλλη φάση, δυνατή αλλά αμφίρροπη, και αυτή οικτρά παραποιημένη.**

Η δυστυχισμένη ταινία των 300, στο πλαίσιο των παραπάνω αφορισμών, κάνει σαφές τι εννοώ.

Και για να το πω πρώτα φιλοσοφικά και ευσύννοπα. Η αντίληψη ότι η ισχυρή Μορφή που φανερώνει η Σπάρτη στον τρόπο βίου και στον υψηλό πολιτισμό, στην αγωγή και την ατομική ολοκλήρωση (αυτοπραγμάτωση) και την συλλογική ύπαρξη – ότι η ισχυρή Μορφή οφείλεται στην καλλιεργούμενη πειθαρχικότητα και υποταγή σε νόμους και εξουσία, είναι να κάνεις το στοιχειώδες σφάλμα να θεωρείς το ποιητικό αίτιο (την βιάζουσα δύναμη) ισχυρότερο από το τελικό (την επιβολή του «τέλους»). Αριστοτέλης.

Και για να το πω βιωματικά και επιγραμματικά. Ο Έρως του Κάλλους είναι ο ισχυρότερος συνεκτικός ιστός γιατί τα πάντα συμ-μορφώνονται όμοια ελεύθερα, αβίαστα. Ο άνθρωπος της τελειότητας ντρέπεται να σκεφθεί, αισθανθεί, κάνει κάτι άσχημο, ντρέπεται να σιιάσει την δική του τελειότητα, το δικό του κάλλος με ασχήμια. Αυτός ο μεταφυσικός νόμος φτάνει. Ούτε καν αυτός. Αλλά ο βασιικωτερος της Ομοιότητας. Το κάλλος ελκύει κάλλος, δημιουργεί κάλλος, μορφοποιεί τα πάντα. Δεν χρειάζονται νόμοι, αλλά τρόπος βίου – όπως είχε πει ο Λυκούργος. Ο τρόπος της

λατρείας του κάλλους, της τελειότητας σε σώμα και πνεύμα. Όλα τα άλλα
έπονται με την φυσικότητα και την καθαρότητα της βουνίσιας πηγής.

7 Μαΐου 2020